

Художникът Васил Захариев – родоначалник на българската графика

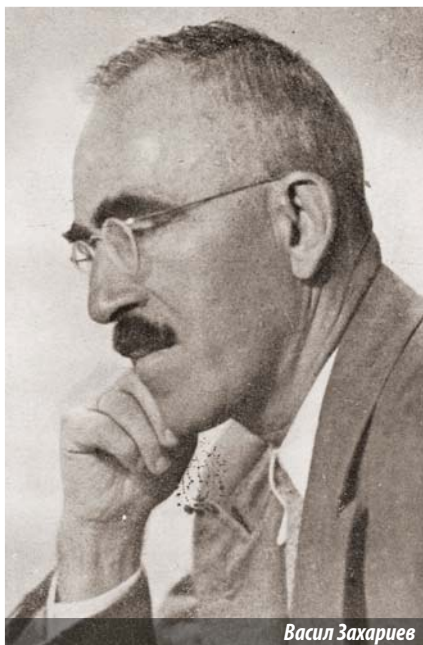
Българската графика има стари корени – още преди Освобождението, в манастирските килии гравьорите, много, от които иконописци, са правели различни образи. Учили са това изкуство във Виена или Света гора. По щампите, дървените калъпи и медните плочи, които до днес се намират в българските църкви и манастири, се вижда, че с графично изкуство са се занимавали много неизвестни зографи. Някои от имената, достигнали до нас са на Христофор Жефарович (автор на гравюри върху мед), както и на Атанас Йованович от Враца. Разцветът на това изкуство започва през Възраждането. Тогава се появява първата печатница на самоковеца Николай Карастоянов. Заедно със синовете си Атанас и Сотир, той изработва върху чимширово дърво, различни гравюри и илюстрации на книги. В Самоков някога имало гравьорска школа. От нея е познато името на Захари Клинков.

Сред известните имена в графиката от онова време е това на Николай Павлович от Свищов. Неговите литографии са на историческа тема. Имали са патриотично въздействие върху поробените българи. Нашата графика преди Освобождението е показвала и своя религиозен характер.

Едно от най-изявените имена в историята на българската графика е на Васил Захариев. Той следва старата народна традиция на иконописната графика. Израснал е в Самоков. По майчина линия е свързан със зографските родове на Попрадойковци, работили през втората половина на XIX век.

Васил Захариев изплаква на света на 8 юни 1895 г. в занаятчийско семейство. Баща му бил музикално надарен и е свирел на саз и кларнет. Майка му, сръчна жена, тъчала и везала шевици. Малкото момче се запознава с иконописца още в детските си години. Иконите на самоковските майстори греели като слънца в черквите и частните домове. От стените гледали великолепни резбовани иконостаси. Таваните и долапите също били украсени с графични изображения.

Неговият вуйчо Михаил Ив. Кръстов е учил зографство при самоковските иконописци Захари Попрадойков и при Никола Образописов. Той е и майстор-калиграф, правел и миниатюри. С различни ръкописни и печатни шрифтове преписвал и украсявал с оцветени миниатюри

Васил Захариев

животописи на светци и сам ги подвързвал майсторски. С прецизните си умения вероятно също повлиява върху творческите търсения на малкия Васил. Карастояновите щампи – гравюри на дърво и светогорските щампи в домашния иконостас на семейството – са първото негово докосване до графиката.

Художникът Димитър Радойков учи момчето на рисуване в Самоковската гимназия – поощрил го да продължи образованието си в тогавашното Художествено-индустриално училище в София. През тези юношески години Васил Захариев следи българското списание „Художник“, руското „Нива“, френското „Илюстрацион“. Разглежда страници-

те им в библиотеката на самоковското читалище „Св. Седмочисленици“.

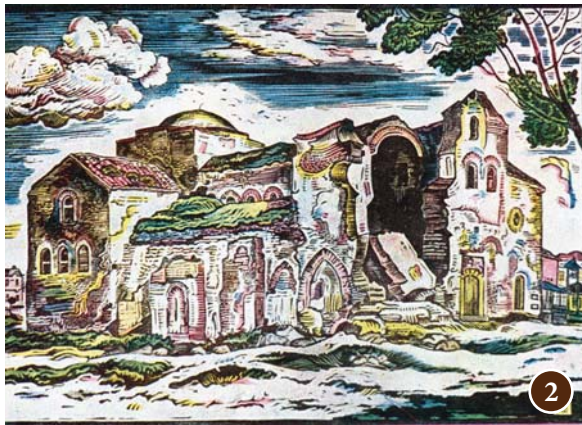
През първите години на училищното си образование в София, Васил Захариев се учи от творчеството на Билибин, Врубел и Стелецки, което вижда в репродукции.

Балканската и Първата световна война прекъсват образованието му. През 1915–1918 г. той участва като строеви редник. После училищната работа е възобновена и Захариев скоро завършва „Декоративно изкуство и графика“ в Държавното художествено-индустриално училище, преустроено през 1920 г. в Художествена академия. Тогава изложил декоративни табла – приложна и свободна (изящна) графика, също етюди с акварел и маслени бои. Правели впечатление някои от работите му, които са одобрени за съвместната изложба на „Дружеството на художниците в България“ и „Дружество съвременно изкуство“. Захариев е учил рисуване при проф. Цено Тодоров, декоративно изкуство – при професорите Харлампи Тачев и Стефан Баджов, а графически изкуства (литография и офорт) – при проф. Йосиф Питер – чех по произход, който допринася за оформянето му като график.

През 1919 г. излиза първата книжка на списание „Изкуство“. То е редактирано от Крум Кюлявков, негов съученик в Академията. В книжката са представени творби на Захариев – „Минало“, „Вечерен покой“ и „Рила“. През следващата година устроил първата си самостоятелна изложба в

1

2

3

9

11

12

13

7

5

4

1. „Рилският манастир“, гравюра на дърво, 1935 г.
2. Базиликата „Св. София“, гравюра на дърво, 1925 г.
3. Старата Самоковска чаршия, двуцветна гравюра на дърво, 1927 г.
4. Софроний Врачански, гравюра, 1951 г.
5. Докторският паметник в София, гравюра на дърво, 1950 г.
6. „Малинарки“, гравюра на дърво, 1932 г.
7. Маринчо Бинбелов – Страшният, двуцветна гравюра, 1935 г.
8. Пощенски марки, 1935 г.
9. Банкнота, 1929 г.
10. Проект за монета, 1937 г.
11. Екслибрис, гравюра на дърво, 1946 г.
12. Екслибрис на актьора Сава Огнянов, гравюра на дърво, 1925 г.
13. „Приказка“, гравюра на дърво, 1923 г.

6

10

8

Тръпковата галерия на ул. „Аксаков“ №16. В нея можело да се видят декоративни композиции, графични и пейзажни етюди. Списание „Везни“ на Гео Милев отпечатва първата му цветна графика „Голгота“.

В началото на 1922 г. той започва да се утвърждава като майстор в графичното изкуство и е назначен за преподавател в Художествената академия. Заема мястото на своя учител Йосиф Питер, който се връща в Чехия. Захариев е изпратен на специализация в Лайпциг, в Държавната академия за графически изкуства и украса на книгата. Следва в специалните класове по гравюра на дърво и радирунг (офорт) при професорите Алоис Колб и Ханс Мюлер. От това време има запазени графични листове правени в Германия. Става част от Германското дружество за екслибрисово изкуство и приложна графика в Берлин. Завършва Академията през 1924 г.

След завръщането си е редовен преподавател, извънреден и редовен професор в Художественото училище. Тогава започва един истински творчески период, в който търси простотата в гравюрите си. Вдъхновява се от българската старина, приближава се до старите български щампи, които са завещали предците ни.

Създава едно от значителните произведения в творчеството си – „Софийската базилика „Св. София““. Специалистите твърдят, че е шедьовър в българската графика. В нея се забелязва величието на древната българска архитектурна традиция. В работата му базиликата има забележителна красота и очарование и показва богатството на графичната техника.

Друга интересна цветна гравюра, която създава, е „Рилският манастир“. В нея използва широко графичните елементи на старата народна щампа. Усетът му за старина се вижда и в две други гравюри „Старата самоковска чаршия“ и „Из стария Самоков“, където се вият някогашните улици и къщи, обгърнати от отминалото време. Зидове, стрехи, покриви, прозорци, калдъръми, сред които е преминало детството му, са елементи на неговите емоционални гравюри. Тези две негови работи остават класика в графиката ни.

През 1928 г. заминава за Италия. След това пътуване създава гравюра-

та върху дърво „Порта Санта – Флоренция“ и двете акватинти (разнообразие от офорт, широко използвано от печатниците за постигане на широк диапазон от тонални стойности. Процесът се нарича акватинта, тъй като готовите отпечатъци често приличат на акварелни рисунки или рисунки за измиване): „Палацо Ла Каза д'Оро във Венеция“ и „Понте векио във Флоренция“. Работите му показват красотата на ренесансовата архитектура и неговия стил – изразителни и пластични форми, ясен шрих и верен тон.

Но един от безспорните му шедьоври е гравюрата „Малинарки“. В образите на двете жени от Самоков се вижда отпечатъкът на всичко българско. Тази негова работа печели успех в множество международни изложби. Васил Захариев не веднъж твърди, че българският художник вместо да възприема и подражава на онова, което е чуждо на нашия бит, трябва да се стреми към личен израз на свой стил. „Произведенията на народното изкуство показват, че българинът има здраво вродено чувство към хубавото“. И той следва тази своя философия.

Не само в „Малинарки“ е закордирана българщината – „Рилски овчари“, „Иван Николов Образописец – баща“, „Оброчище“, „Иван Рилски“, „Софроний Врачански“, „Маринчо Бинбелов – Страшният“. Последният е легендарен герой от село Факия, Малкотърновско, който заедно с Индже войвода в началото на XVIII век прави опит за въстание против турците. Първият оригинален отпечатък е откупен от Биеналната изложба през 1942 г. и днес е собственост на „Галерията на модерното изкуство“ във Венеция. Други оригинални отпечатъци от тази творба са в европейски музеи и графични колекции.

Голяма част от творчеството на Васил Захариев е посветено на приложната графика – корици и украса на книги. Също екслибрис, който се поставял някога върху вътрешната страна на подвързията на книга. Представлява украсен с емблема етикет. Показва на кого е книгата.

Екслибрисът има дълга история от Средновековието, когато се появяват ръкописните книги. Отначало е бил само етикет за собственост на

книгата. По-късно е превърнат в герб или орнамент, става декоративен елемент за нейната украса. Екслибрисовото изкуство е гравьорско изкуство, което дълго не е популярно у нас. Васил Захариев го популяризира в България. С екслибрис той участва в международни изложби.

Художникът е и майстор на пощенски марки, които се доближават до екслибриса по това, че и двете изкуства изискват особено внимание и съзерцание и разкриват тайните си, когато ги разглеждаме с лупа.

Захариев изработва адреси, подвързии, етикети, пощенски марки и дори банкноти. И тук личи неговия стил на работа. Той е познавач на дървото (круша, липа, чимшир) и на линолеума, върху който гравира. Също на пергаментата, на кожата, върху която ще обозначи адреса, винетката, миниатюрата, титулната буква.

Неговите графики са оценени и в чужбина. Участва в Биеналните международни художествени изложби във Венеция през 1928 и 1942 г. Също в изложбите на славянски Екслибрис в Загреб, Варшава, Краков, Львов. Участва и в Международна графична изложба за Екслибрис в Лос Анджелис през 1934 г. А три години по-късно на Международното изложение в Париж получава медал. Успехите му са свързани с Варшава, Ню Йорк и Чикаго, където представя гравюри върху дърво и графики. Участва в редица изложби на българско изкуство в Прага, Будапеща, Берлин и др. градове. Той прави впечатление със своето самобитно българско изкуство. Чуждата преса пише ласкави отзиви за творчеството му и го нарича „артист в графичното изкуство“. Проф. Индрших Чадик от Карловия университет, който е художник и критик, историк и познавач на славянската графика, пише няколко статии за българина по повод негови изложби в Прага, Пилзен и Кошице. Той смята, че Васил Захариев е родоначалник на българската графика и му изпраща писма.

Васил Захариев създава индивидуален стил в изкуството. То носи духа на народното ни творчество – песните и легендите. И остава вечна класика. От неговото творчество се учат поколения графици. За съжаление, днес името му е почти забравено. ◆